

תלכות שבת סימן שלה

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יד]

התפל יודעין שדרכו להקצירכו.

15 ולכונן שיען מעורר מערב שבת כדי שיעלצל בשבת, כתב בשו"ת אגרות משה (אורח ח"ד סי' ע אות ו) שאם נשמע הצלצול מחוץ להדר שבו הוא יושן ויכונן שאנשים אחרים לנים בחדרים הסמוכים, הדרב אסור משום 'אוושא מילתא', כיון שבימות החול רגילים לכונן בלילה שיעלצל בבוקר, ובשישמועו בשבת שהשען מצלצל יבואו לחשוש שכוון אותו בשבת, מאידך, דעת הגרש"ז איערבך (שולחן שלמה סי' רנב ס"ק טו) שאין אסור בדבר, וכן מבואר מדברי הפוסקים שיובאו להלן, שהתירו לשחרר את ניצרת הפעמון בשבת, ולא חששו שיחשדו בו שכיוון את השען בשבת.

ולשחרר בשבת את ניצרת הפעמון של שען מעורר [מיכונן] המכונן לצלצל בשעה מסוימת, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פליט תשובה ג) שמותר, כיון שאין הפעמון משמיע קול מיד עם שחרור הניצרה אלא לאחר זמן, ואין זה אלא גרמא באיסור דרבנן של השמעת קול. ונהגרש"ז איערבך (שש"כ ח"ג פכ"ח הע' סה) צידד שאף אין בכך איסור משום 'אוושא מילתא'.

מאידך, דעת החזו"א (דינים והנהגות פ"ג אות כ, וחו"ט שני ח"ב פלי"ז ס"ק ד) שאסור לפתוח בשבת את ניצרת השען כדי שיעלצל [אמנם בספר או נדברו (ח"ג סוף סי' לו) פסק על שמועה זו בשם החזו"א]. ולענין שחרור ניצרת שען מעורר המופעל על ידי סוללה, ראה מה שכתבנו לעיל סי' רנב ס"ק ג.

ולגבי הזמנת שירות יקיצה בטלפון מערב שבת כדי שיעלצל בשבת, דעת הגר"נ קרליץ (סידור השולחן עמי פט הע' כו) שאסור לעשות כן, כיון שכשיצלצל הטלפון בשבת יבואו לחשוש שיהיה עושה איסור בשבת.

[משנ"ב ס"ק טו]

דאם עמד דאסור להקנינו שגלגל (16) וכו', ויש קנה אסור תורה לקבץ פוסקים דהוי בקלל תקון קנא (17) וכו', אסור גס-פן למשך המושקלות (18) וכו', יש להתיר להקצירכו בעודו הולך אם בקשי למצא אינו-הנהיג (19) וכו', צריך לזהר שלא לנענעו בשבת (20).

16 דלת שנסגרת מאלה על ידי קפיץ לאחר שפותחים אותה, דעת הגרש"ז איערבך (שש"כ פט"ז הע' לט) שאף שהקפיץ נמתח על ידי פתיחתה אין בזה איסור, וכן דעת הגר"נ קרליץ (סידור השולחן עמי צו הע' מא).

ולענין צעצוע הפועל על ידי קפיץ, כתב הגרש"ז איערבך (שש"כ שם ח"ג שם) שאין למחות בילדים המשחקים בו, שכן דומה צעצוע זה לדלת החזרות ונסגרת על ידי קפיץ שמותר לפותחה, ואינו דומה לקפיץ של שען שאסור לכוננו, משום שבכך מתוקן השען להראות את השעה המדויקת לאורך זמן, ואילו צעצוע אינו מתוקן בכך אלא לזמן קצר. ועוד, ששען תפקידו להראות תמיד את השעה המדויקת, ובכל פעם שנפסק הילוכו הוא נחשב כמקולקל, וכינונו נחשב כתיקון, מה שאין כן בצעצוע שמראש הקפיץ שלו מכונן לזמן מוגבל, ולכן הפעלתו אינה נחשבת לתיקון והפסקת פעולתו אינה נחשבת לקלקול, לפיכך יש להחשיב את הפעלתו כשימוש בכלי ולא כתיקון הכלי, וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פמ"ב תשובה ג). ומי"מ כתב הגרש"ז איערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' ט הע' 6), שלדעת החזו"א הסובר שהאיסור בעריכת שען הוא מחמת הכח החדש שנוצר בו [ראה הע' הבאה], יתכן שגם מתיחת קפיץ זה אסורה מדרבנן.

מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (שלמי יהודה פ"ה ס"ק יח) שאסור למתוח קפיץ במשחקי ילדים משום תיקון מנא, כשם שמתחת שען אסורה, וכן דעת הגר"נ קרליץ (חו"ט שני ח"ב פלי"ז ס"ק ד), וכן דעת הגר"ש וואזנר (משנ"ב למעשה עמי תיו ס"ק ה) שראוי להימנע מזה.

17 ואיסור זה של תיקון מנא, כתב החיי אדם (ח"ב כלל מד סי"ט) שהוא כמו הכורך נימא של כינור (עירובין קג, א), ואילו דעת החזו"א

8

(אורח סי' נ ס"ק ט) שעריכת שען אינה דומה לכריכת נימא של כינור, ששם כיון שמבטל אותה לכינור לעולם וכך דרך עשייתה, הריחו נחשב מכה בפטיש או בונה, מה שאין כן בשען שהקפיץ עשוי להשתחרר, וגם אין בו חיבור פרקים כלל, אלא ביאר החזו"א, שבעריכת השען יוצר כח חדש במנגנון שידחוק על האופנים שינועו כולם, והעמדתו על תכונה זו נחשבת כבונה או כמכה בפטיש.

ולמתוח בשבת את הקפיץ המפעיל את מנגנון הצלצול של שען מעורר, דעת הגרש"ז איערבך (שש"כ פכ"ח הע' סה) שאסור, כיון שנחשב הדבר כתיקון מנא, שמעמיד את השען במצב המוכן לשימוש לכל מי שירצה בכך. מאידך, בשו"ת אור לציון (ח"ב פלי"ט תשובה ב) כתב שמותר להכינו לכך, משום שהוא רק מכשיר את הפעמון לצלצל בשעה שצריך, ואינו אלא גרמא להשמעת קול [ואינו דומה לשען שהיה דומם שהכנתו לפעולה נחשבת כתיקון מנא, משום שבכך נחפך השען לפעיל].

ולכונן את מחוג השען המעורר לשעה הרצויה, דעת הגרש"ז איערבך (שש"כ שם הע' סו) שמותר, שכיון שרגילים לכונן אותו לעיתים קרובות, הרי זה ככלי העשוי לפרקו ולהחזירו שמותר להחזירו, ואינו נחשב כתיקון מנא ועוד, כיון שהתיקון בזה הוא רק לאיש מסוים הרוצה להתעורר בשעה מסוימת, נחשב הוא כמשתמש לצורכו ולא כמתקן. מאידך, דעת הגר"נ קרליץ (חו"ט שני ח"ב פלי"ז ס"ק ד) שאסור לכונן את מחוג השען המעורר, משום תיקון מנא.

ולגבי הפסקת צלצול שען מעורר, דעת הגרש"ז איערבך (שש"כ שם ח"ג שם) שבשען מעורר מיכני מותר להפסיקו אף לאחר שהתחיל לצלצל, כיון שעושה רק פעולה למניעת השמעת קול, אבל בשען מעורר חשמלי אסור לעשות כן, מפני שבפסקת הצלצול מנתקים מעגל חשמלי, שלדעת החזו"א יש בזה משום בונה וסותר, וכן דעת הגר"ש אלישיב (שלמי יהודה פ"ב הע' כג, שכבות יצחק שהיה חזרה פכ"א אות ג), וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פמ"ז תשובה יז). מאידך, דעת הגר"נ קרליץ (חו"ט שני שם) שאסור להפסיק את הצלצול בשבת.

18 ולכונן את מחוגי השען לשעה הנכונה, דעת הגר"ש אלישיב (שלמי יהודה פ"ב ס"ק יט) שמותר, וכן כתב הגרש"ז איערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' לה אות יב, שש"כ פכ"ח הע' נב). ובאר שאין בזה שום תיקון בגוף השען, כיון שרגילים תדיר להחזיר את המחוגים, ומי"מ כתב בשם הכף החיים (סי' שח ס"ק רפ) שבירושלים נוהגים בזה איסור. מאידך, דעת הגר"נ קרליץ (חו"ט שני ח"ב פלי"ז ס"ק ד) שאסור לעשות כן, משום תיקון מנא.

19 ובאופן שמותר לערוך שען בעודו פועל, כגון לצורך חולה, צידד הגרש"ז איערבך (שש"כ פכ"ח הע' טט) שמותר לעשות כן אפילו אם בזה יערוך גם את מנגנון הצלצול, כיון שהוא לצורך חולה ואינו מתכוון בכך להשמעת קול.

20 ושען יד שעורך את עצמו על ידי תנועות היד [ואינו ממלא בכך סוללה], צידד הגרש"ז איערבך (שש"כ פכ"ח הע' נז) שאם אינו פועל אסור לענוד אותו בשבת, אך בשעה שפועל מותר לענודו, שאף אם דעת האדם לערוך את השען על ידי תנועותיו, מי"מ מסתבר שאין השען נחשב כמקולקל, כיון שהשען כבר פועל והולבושו רק מאריך את זמן פעולתו על ידי תנועות קלות שממילא הוא עושה, ואין בנני בכלים בדבר שאינו צריך מעשה אומן, ועוד, שדבר הנעשה כמה וכמה פעמים ביום אינו נחשב מכה בפטיש, ודעת הגר"ש אלישיב (שלמי יהודה פ"ב ס"ק כד) שמותר לענוד שען אוטומטי, בזמן שהוא פועל.

ובשו"ת שבת הלוי (ח"ג סי' צו) כתב ששען שיכול היה להמשיך לפעול עד מוצאי שבת גם בלי תנועת היד בשבת, מותר ללבושו משום שאינו מתכוין לכך, ואין דינו כמי שמחמם תולעי משי תחת אצילי ידו שכתב השו"ע לעיל (סי' שח סמ"ו) שאסור, שרצונו הכללי הוא שיוולדו

המשך במילואים עמוד 67

על-ידי
ד הקש
יבקר לו
בתפוחיני
דליפא לו
קול, הוא
למקוים
קנשים וז
סעף מה
הלפיקה
שלא א
דללים
ז' מי
קאכל (כ)
למן פלי

פעשית
על-פלי-פני
הודי למ

(יד) קמנו
שהעריכו
(טו) וזל
דאסור ל
שפתנענע
תקין מנא
המשקלות
יפסק הלו
להקצירכו
ידי אינו
הולכו נאו
אוה"ר
במקצת
ד (טז)
(יז) ויזרי
לשות-הרב
(כא) וכלי
ואין לחש
להקציא: ה
זו קדרך

מהטור מוק
אות עת, וז
זהב כסימן
זה, ויש סך
שם: (יח)
ומפילא אסו
תשובה: (יט)
מסיי-אדם
באותן שקו
למעשה: (כ)

תרגום: 1

turning

4. wind the pocket watch y make the gears move